

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

L. W. G. Blokhuis

Letter en Geest

II Kor. 3:6 - Die ons ook bekwaam gemaakt heeft om dienaren te zijn van een nieuw verbond, niet der letter, maar des Geestes, want de de letter doodt, maar de Geest maakt levend.

Pinksteren betekende de grootste omwenteling van de hele kerkgeschiedenis. Over de blijvende betekenis van Pinksteren spreekt Paulus in het gedeelte, waaruit bovenstaande tekstwoorden genomen zijn.

Onze bekwaamheid is Gods werk, die ons ook bekwaam gemaakt heeft om dienaren te zijn van een nieuw verbond. Door de wil van God wordt iemand een dienaar van God. God verkiest Zijn knechten om Hem te dienen.

Dat er in het verdorven Korinthe een gemeente van de Here Jezus Christus ontstond, was dan ook niet te danken aan het organisatietalent en de welsprekendheid van Paulus. De apostel was niet de bezielende figuur, die het klavier van de volksconsciëntie zo wist te bespelen, dat uit een verloren zaakje een ordelijke kerk te voorschijn kwam. Het planten van de kerk is altijd het werk van de HERE. En een dienaar van God wordt een mens uitsluitend door de wil van de HERE. De HERE stelt mannen in zijn dienst en dan geeft Hij ook de bekwaamheid om de dienst te vervullen.

God heeft ons bekwaam gemaakt om dienaren te zijn van een nieuw verbond. Dienaren. Paulus gebruikt hier een Grieks woord, dat wij in onze kerktaal goed kennen: diakonie, liefdedienst. Tot die dienst verkiest en roept de Here. Opleiding en wetenschappelijke begaafdheid, hoe nuttig vaak ook, maken een mens nog niet tot een dienaar van God.

Als we in de Schriften lezen over de werkzaamheden van hen die in een kerkelijk ambt gesteld zijn, vinden we altijd het woord DIENST. Een ambtsdrager is een dienaar. Zoals de Zoon des mensen niet gekomen was om gediend te worden, maar om te dienen, zo is het ook met de verzorgers van Zijn gemeente. Apostelen en profeten, evangelisten en herders en leraars zijn nederige dienaren. Maar dienaren van de Allerhoogste God! Als zij Hem dienen naar zijn Woord en spreken naar dat Woord, ligt daarin hun gezag. Onze bekwaamheid en alles wat wij in onze dienst nodig hebben is uit God.

Op de weg naar Damaskus had de Here Paulus geroepen en daarna had de Here zijn

knecht nooit losgelaten. En de apostolische dienst van Paulus heeft rijke vruchten opgeleverd. De beste aanbeveling voor het werk van Paulus is deze, dat de gemeenten leesbare brieven van Christus werden. Dat staat in de verzen 2 en 3: Onze brief zijt gij, geschreven in onze harten, kenbaar en leesbaar voor alle mensen, daar gij toont een brief van Christus te zijn, door onze dienst opgesteld.

Paulus is blij verwonderd geweest over de wonderlijke zegen op zijn prediking. Niet omdat Paulus een knappe theoloog was — al was hij dit ongetwijfeld —, maar omdat zijn bekwaamheid uit God was. Paulus was dienaar van de Here Christus en hij was dat in een beslissende tijd, in de jaren waarin de oude Israëlietische kerk overging in de nieuwe wereldkerk. Hij staat op de schouders van Gods dienaren uit de oude bedeling, hij bouwt voort op hetzelfde fundament als zij, maar zijn dienst is een andere dan die van Israëls psalmisten en profeten. Hij is dienaar van een nieuw verbond.

Een verbond, dat is een band tussen twee partijen. Een verbond geeft aan vriendschapsbanden vaste rechtsvormen. Toen David en Jonathan een verbond sloten, waren zij al vrienden van elkaar. Zo is ook het verbond tussen de HERE en Zijn volk de rechtsvorm van een verbondenheid, die de HERE Zelf had geschapen. De HERE heeft Israël uitgekozen. Mozes zegt (Deut. 7): Niet omdat gij talrijker waart dan enig ander volk, heeft de HERE Zich aan u verbonden en u uitverkoren; veeleer zijt gij het kleinste van alle volken. Maar omdat de HERE u liefhad en de eed hield, die Hij uw vaders gezwoeren had, heeft de HERE u met een sterke hand uitgeleid en u verlost uit het diensthuis, uit de macht van Farao, de koning van Egypte. Omdat de HERE u liefhad. Die liefde staat voorop. En Israël heeft die liefde ondervonden. Aan de Sinaï bevestigde de HERE Zijn liefde in een verbond. Eerst was er de verkiezende liefde van de HERE, daarna volgde het verbond, de rechtsvorm waarin de band tussen de HERE en Zijn volk werd vastgelegd.

Het duidelijkste beeld van een verbond is het huwelijk. Eerst is er de liefde tussen een jongeman en zijn meisje en op de trouwdag wordt die liefde bezegeld in een trouwverbond.

Bij de Sinaï heeft de HERE Zich verbonden aan Zijn kerk. Daar is de HERE als het ware met Zijn volk getrouwd. En de wet was de regel waarnaar het volk zijn Bondsgod zou hebben te dienen in liefde. Als het goed was volgde Israël zijn God in geloof. Dan

vertrouwde het volk de HERE, dan geloofde het Hem op Zijn Woord.

Maar telkens bleek de ontrouw van het volk. Het verbond was er wel, die Goddelijke rechtsorde. En die rechtsorde was ook beschreven. Israël had een wet. Een letter van bepalingen, die bij het verbond hoorden. Soms wordt die wet zelf „het Verbond” genoemd.

We kennen de geschiedenis. In de geschiedenis bleek, dat ongehoorzaamheid aan de orde van de dag was. De letter had niet de kracht, die nodig is om trouw de HERE alleen te dienen. De zonde in het mensenhart was te machtig, ook, ja juist bij Gods eigen volk. De letter van de wet, de letter van het verbond was een blijk van Gods liefde. Maar die letter alleen, die letter op zichzelf kon het volk niet op het goede pad houden vgl. Dordtse Leerregels III-IV, 5). Gods volk deed als een overspelige vrouw. Daarom kwam het oordeel van de ballingschap. Wie de wet in ongeloof hanteert, vervalt tot de ergste goddeloosheid, de goddeloosheid onder een schijn van vroomheid.

Dat is te zien aan de Farizeërs. Paulus noemde zichzelf zoals hij vóór zijn bekering was „naar de wet een Farizeër, naar mijn ijver een vervolger der gemeente, naar de gerechtigheid der wet onberispelijk.” Onberispelijk, en toch tegelijk een vervolger van de kerk, een vervolger van den Here Jezus! Paulus zag in de gemeente van Christus een groot gevaar. Als de Here Zelf hem bij Damaskus geen halt had toegeroepen, zou hij zijn verzet tegen Gods werk hardnekkig hebben volgehouden, in de vaste overtuiging daarmee den Here naar de letter der wet te dienen.

Nu is Paulus gaan inzien dat de oude rechtsorde vervangen is door een nieuwe. Een nieuw verbond. Dit betekent niet dat het oude slecht was, maar wel dat het oude radicaal vernieuwd werd. In de nieuwe orde, de nieuwe rechtsvorm van het verbond gaat het hierom, dat de Geest regeert en niet de letter. De Heilige Geest, de Geest van Christus geeft ons een nieuw leven. Hij vertroost ons met de belofte wat wij zullen zijn door den Here Jezus Christus. Hij doet ons verlangen daarnaar uitzien. Hij maakt doden tot levenden, zondaren tot rechtvaardigen. En de dienaren van het nieuwe verbond zijn dienaren van een verbond niet der letter, maar des Geestes. Want de letter doodt, maar de Geest maakt levend. Deze woorden zijn niet aan het Oude Testament ontleend. Uit het verband (vs. 3 en 7) valt op te maken dat de letter de wet der tien geboden is, gegrift op stenen tafelen. God had die wet der tien geboden met Zijn eigen vinger geschreven. Dat ziet de apostel Paulus als een hoogtepunt in de geschiedenis van het oude verbond.

Nu is het Pinksteren geweest. En dat mag de kerk nooit vergeten. Want de letter doodt, maar de Geest maakt levend. Komt het dan niet op de woorden van de Schrift aan? Kunnen we Bijbelonderzoek en Bijbellezing dus wel verwaarlozen? Dat zegt Paulus nooit. De letter doodt, wanneer de wet voor ons alleen letter blijft. Zo was het bij de Joden. Maar de Geest maakt levend. We mogen deze

woorden niet misverstaan. Hier wordt geen kwaad gezegd van een welomschreven belijdenis of een duidelijk gebod. Het dogma der kerk wordt hier niet weggevaagd. Dat willen alle geestdrijvers!

De letter doodt, de Schrift in ongelooft en hoogmoed gelezen, de Schrift aangepast aan een eigenwillig menselijk systeem, die Schrift slaat ons dood. Als we bij het lezen en horen van Gods Woord ons laten leiden door den Geest, dan zijn wij niet bezig met de Bijbel, maar dan is de Geest door het Woord bezig aan ons.

De Geest is het die levend maakt (Joh. 6 : 63). De Heilige Geest, die in de boeken van

profeten en apostelen spreekt, die Geest maakt ieder levend, die echt, aandachtig, eerbiedig, met een nederig hart luistert. Luistert naar de Schrift zelf.

En de letter is niet dood. De letter doodt wel. Dat is juist de kracht van die letter. Het Woord van God is geen dode letter, maar wel een dodende letter. Het slaat ieder dood, die in hoogmoed en eigengereidheid de Bijbel leest en de prediking hoort. Maar wie gelovig, nederig, in kinderlijk geloof leest en luistert, die zal ervaren hoe de Geest van Christus dode zondaren levend maakt. En die Geest is ook u beloofd.

Kerkelijk leven

DE POORT GESLOTEN

(1)

Zo is dan op vrijdag 10 mei omstreeks drie uur de beslissing gevallen: de credentiebrieven van de afgevaardigden van Noord-Holland, laatstelijk in particuliere synode bijeen te Wormer werd niet aanvaard en zulks omdat „de oefening van de kerkelijke gemeenschap... niet langer mogelijk is.” Zo luidt het in het concept-besluit van de voor deze zaak benoemde commissie. Het betekent inderdaad dat aan deze Noordhollandse kerken de kerkelijke gemeenschap is opgezegd; dat zij niet meer behoren, volgens deze generale synode tenminste, tot het verband van de vrijgemaakte kerken in Nederland.

Terecht schrijft het Friesch Dagblad, dat er wordt gezegd, dat dit het meest ingrijpende besluit is sinds de vrijmaking in 1944. Het betreft hier een principiële beslissing, waaruit andere beslissingen zullen voortvloeien over zaken, die aan de orde zijn gesteld. Vermoedelijk zal vanuit eigen kring deze generale synode de „sanerings-synode” genoemd worden. Zij kon wel eens blijken de verstrooiings-synode te zijn.

Het „interdict” is afgekondigd over meer dan 4000 kerkleden. Het is wel de moeite waard de redenen daarvan rustig onder ogen te zien.

De opzet van het rapport

De door de generale synode van Hoogeveen benoemde commissie heeft een rapport ingediend van 28 folio vellen stencilwerk, waarvan 4½ pagina noten, 92 in getal, waaronder verwijzingen naar wetenschappelijke werken over het kerkrecht. De rapporteur was dr. J. Douma, de schrijver van de brochure „Herinnering en Verwachting”, waarvan we lezen, op bladz. 42, dat naar zijn mening „pogingen om tot hereniging te komen, niet gestaakt mogen worden.” Ik weet, dat hij die „pogingen tot hereniging” aan verschillende voorwaarden gebonden heeft en die voorwaarden zijn maar niet willekeurig, maar het moet me wel van het hart, dat in het door hem geschreven rapport en de door hem als rapporteur verdedigde gedragslijn van een poging tot „hereniging” niets is gebleken.

Het rapport heeft deze opzet: eerst tracht het na een historisch overzicht, aan te tonen, dat de kerken in Noord-Holland, te Wormer in particuliere synode bijeen, zich van de besluiten van de generale synodes te Rotterdam-Delfshaven en Amersfoort-West niets hebben aangetrokken en dus art. 31 K.O. niet hebben onderhouden. Het trefwoord is hier: independentisme. Art. 31 K.O. zegt immers dat men de besluiten der meerdere vergaderingen voor vast en bondig zal houden tenzij bewezen wordt dat ze strijden met de Heilige Schrift of de kerkenordening.

Daarna tracht dit rapport in het licht te stellen, dat deze kerken zich niet getrouw aan de belijdenis hebben gehouden. Ze hebben, zegt het concept-besluit, dermate de band van de belijdenis losgemaakt, dat de oefening van de kerkelijke gemeenschap, die een onverzwakte handhaving van die belijdenis onderstelt, niet langer mogelijk is.

Tenslotte handelt het rapport over de kerken, die in de particuliere synode van IJmuiden vertegenwoordigd waren. Zij streden er voor om van waarde te houden wat de laatste generale synodes tot handhaving van de binding aan de gereformeerde belijdenis hebben uitgesproken alsook wat de generale synodes sedert 1946 over de blijvende noodzaak van de oproep tot vrijmaking hebben gesteld. Ze begonnen wel de kerkelijke weg te gaan, maar deze was opgebroken. Daarom braken zij terecht met de andere Noordhollandse kerken, om aan de belijdenis en de kerkenordening vast te houden. Ze hebben hun strijd wel niet zonder gebreken gevoerd, maar wij willen naar een woord van A. Kuyper, elkanders doen niet bedillen, of in het uitzuigen van kerkrechtelijke muggen onze kracht zoeken, aldus het rapport. Vandaar de conclusie, dat de credentiebrieven van de particuliere synode van IJmuiden diende te worden aanvaard. Hetgeen is geschied.

—o—

Het valt op, dat dus de credentiebrieven van Wormer — om dit ingeburgerde spraakgebruik terwille van het gemak maar te volgen — is beoordeeld in een relaas over het doen en laten van de Noordhollandse kerken, afgezien van de scheuringen, die hebben plaatsgevonden. Ook wat met de scheuringen in geen verband stond, wordt besproken en geanalyseerd om tot de slotsom te leiden, dat de credentiebrieven dezer kerken niet kon aanvaard worden. Prof. H. J. Schilder heeft dan ook betoogd, dat al waren er geen twee credentiebrieven ter tafel, de afgevaardigden van Noord-Holland ook dan zeker niet ontvangen dienden te worden.

Dit is een feit van groot belang, dat niet aan de aandacht mag ontsnappen.

Het beginsel der hiërarchie opnieuw binnengehaald

Door het bovengenoemde is het beginsel der hiërarchie opnieuw in werking gesteld.

Het valt natuurlijk niet te ontkennen, dat wanneer op een generale synode twee deputaties verschijnen uit één particulier ressort, de synode zich zal moeten bezig houden met de vraag, welke deputatie de „wettige brieven” heeft. M.a.w. ze zal zich dan met de oorzaak van de scheuring bezig moeten houden.

Daarbij zal zij de vraag hebben te stellen aan degenen die zich hebben afgescheiden op een of andere manier: „Waarom bent u hier niet met een appèl in plaats van met een credentiebrieven? Waarom hebt u uw zaak niet aan óns als laatste appèl-instantie overgegeven in plaats van alvast het recht in eigen handen te nemen?”

Dat is de eerste vraag, die een gereformeerde synode in zulk een uitzonderlijke situatie heeft te stellen.

Natuurlijk kan er reden zijn voor doleantie of afscheiding, voordat een generale synode bijeenkomt om de helpende hand te bieden. Dat was het geval in de tijd der Remonstrantse troebelen en daarvan geven de gedeputeerden der Zuidhollandse synode rekenenschap in een stuk dat opgenomen is in de Acta van de Dordtse Synode zelf.

Maar waarom was het toen gerechtvaardigd?

De Remonstrantse predikanten stoonden zich niet aan de kerkelijke censuur, maar hielden hun plaatsen bezet met behulp van de Remonstrantse Overheid; hielpen de getrouwe leraars uit hun ambt stoten. Zij gingen voor een deel nog verder in hun afwijkingen dan de bekende vijf punten. En... particuliere synoden mochten van de Overheid niet gehouden worden. Naar menselijke berekening zou het tot een generale synode nooit komen. Wat was er toen anders mogelijk dan doleantie, afscheiding? De gereformeerde leer werd openlijk door de Remonstrantse predikers van de kansel bespot en belasterd.

Maar in Noord-Holland was de kerkelijke weg niet opgebroken, zoals het rapport zegt. Men verwachtte alleen geen succes van classis of particuliere synode. Maar de weg naar de generale synode lag open! Die was niet geblokkeerd!

Werd er dan van de kansels ongereformeerde leer verkondigd, zodat de gelovigen verleid werden en gevaar liepen van hun zaligheid te verliezen en alle beroep op kerkeeraad en classis tevergeefs was? Geen bezwaarschrift daarover heeft vóór de breuk ooit enige classis bereikt.

De situatie was dus totaal anders dan tijdens de Remonstrantse twisten. Men heeft om andere redenen verbanden en gemeenten gescheurd. Alleen in Amstelveen was er óók bezwaar tegen de prediking, voorzover blijkt uit de verantwoording van de afgescheiden kerken in het boekje: „Wat gij hebt, houdt dat vast...”

Daarom was er maar één vraag aan de afgevaardigden van deze kerken te Hoogeveen wettig. Deze vraag: Waarom bent u hier niet in appèl, maar komt u met een credentiebrieven?

G. JANSSEN

Daarop hebben de afgevaardigden van „Wormer” aanhoudend in positieve zin gezegd: Hier had een appèl op tafel moeten liggen, geen credentiebrieven.

Maar zij vonden geen gehoor voor deze oer-gereformeerde regel.

De generale synode ging in navolging van de commissie zelfs, afgezien van de breuk, eens beoordelen hoe de situatie in de kerken van „Wormer” wel was. Waren die naar haar oordeel wel gereformeerd?

Wie had deze vraag op haar agendum gezet?

Niemand.

De afgevaardigden der andere particuliere synoden deden dit op eigen initiatief, immers afgezien van de breuksituatie.

Dat is het beginsel van de hiërarchie.

Een volgende generale synode kan met hetzelfde recht de vraag aan de orde stellen: deugt de credentiebrieven van — ik noem maar wat — Gelderland wel? D.w.z. een onderzoek gaan instellen naar de situatie in deze provincie. In ronde woorden gezegd: Zo wordt een generale synode een soort van opperbestuur van het landelijk verband.

De hiërarchie ten voeten uit!

Men hoeft niet meer „synodaal” te worden, men is het al en kan wel ophouden met zijn kritiek op de Herziene Kerkorde in de synodale gemeenschap.

Wil men de zaak gemeten hebben aan de geldende kerkenordening: men heeft zaken uit Noord-Holland behandeld, die daar nooit ter particuliere synode in de weg van appèl zijn ter sprake geweest en zo art. 30 K.O. overtreden, dat o.m. zegt dat op meerdere vergaderingen slechts die zaken behandeld zullen worden, die ter mindere vergaderingen niet afgehandeld konden worden.

Dit is gebeurd in het vijf en twintigste jaar na de vrijmaking.

De droeve gevolgen

De droeve gevolgen van dit niet appelleren, maar zich afscheiden zijn duidelijk: daardoor is er een breuk ontstaan tussen kerken en in de plaatselijke kerken, welke breuk is geconsolideerd door een hiërarchisch optredende generale synode, met als gevolg dat door

één besluit een twintigtal kerken met een vier en half duizend leden buiten het verband staan, wanneer de plaatselijke kerken in de overige provincies dit besluit ratificeren. Was de weg van appèl gegaan, dan had de zaak niet van het begin af op scherp gestaan en hadden eventuele fouten kunnen worden gecorrigeerd.

Een ongereformeerde, eigenwillige weg leidt altijd tot rampen.

De conduite staat van de kerken in Noord-Holland

Het rapport bevat een soortement conduite staat van het gedrag der Noordhollandse kerken, laatstelijk te Wormer bijeen. Een soort beoordelingslijst dus, zoals men die aanlegt voor militairen en ambtenaren o.a. Op dezelfde wijze als de commissie Nauta dat indertijd heeft gedaan ten opzichte van prof. dr. K. Schilder. Ik schreef daarover in De feitelijke toedracht, hoofdstuk III § 3 en § 5. Men zoekt allerlei fouten en tekortkomingen op, die elk op zichzelf geen vonnis behoeven te rechtvaardigen, maar tezamen gevoegd „genoegzame stof” opleveren, om de terminologie van de hiërarchie der veertiger jaren over te nemen.

Maar het gaat daarbij dan wel zeer eigenaardig toe.

Voor de classis Alkmaar-Zaandam komt ter sprake. Eenmaal — in 1957! — was er geen afvaardiging ter particuliere synode aanwezig. Blijkbaar in datzelfde jaar besloot deze classis in strijd met art. 44 K.O. slechts daar kerkvisitatie af te leggen, waar zulks door de plaatselijke kerk noodzakelijk werd geacht. De part. synode van 1957 veroordeelde beide handelingen, maar nergens wordt dit op de credit-zijde van de kerken in Noord-Holland gezet. De classis Alkmaar-Zaandam schikte zich, zo lezen we in het rapport, maar slechts met een geringe meerderheid. Men zou zo zeggen: Hier is goed werk gedaan; de kerken in Noord-Holland als geheel wilden zich aan de kerkenordering houden. Maar zo'n opmerking zoekt u tevergeefs. Het verhaal gaat verder om aan te tonen dat niet slechts in de classis Alkmaar-Zaandam, maar in heel Noord-Holland een geest van independentisme heerst.

—o—

Daartoe wordt het conflict op de generale synode te Rotterdam-Delfshaven gememoreerd, pag. 9. Niet behandeld, slechts gememoreerd en wordt een bepaalde uitspraak van de particuliere synode van Noord-Holland in verband met dit conflict naar voren gehaald.

Er was een voorstel van de classis Alkmaar-Zaandam om de besluiten van de generale synode na 17 nov. — de dag van de breuk op de generale synode — als niet geldig te rekenen.

Dit voorstel werd verworpen.

Een opmerking van de commissie hierover is ontdekkend voor haar kleuren van de feiten, nl. dat het met slechts een kleine meerderheid van 10 tegen 8 verworpen werd. Deze opmerking is tendentius. Want de classis Alkmaar-Zaandam telde een derde van de afgevaardigden. Van de 12 afgevaardigden uit de beide andere classes waren er dus slechts 2 of 3, die het eens waren met het voorstel Alkmaar-Zaandam. Twee of drie van de twaalf! Deze classis kreeg dus praktisch geen bijval. Dát had de conclusie moeten zijn van de commissie.

Maar het wordt nog erger.

De particuliere synode besloot t.a.v. bovengenoemd na 17 nov. besluiten van de generale synode de kerken te adviseren, ondanks de verkeerde weg, waarop deze besluiten tot stand gekomen zijn, de kerken te adviseren van waarde te houden wat naar Schrift, Belijdenis en Kerkenordering van waarde te houden is.

Dit heeft de toorn der commissie opgewekt.

Adviseren van waarde te houden?

Adviseren?

Art. 31 K.O. stelt dat als regel, zo spreekt ze. Maar deze regel „werd dus kennelijk ook reeds tegenover Rotterdam-Delfshaven niet meer in acht genomen”. Dit keert dan als eerste grief in de constatering van het concept-besluit terug.

Maar het is iusterij van de slechtste soort op kerkelijk erf.

De particuliere synode was immers van

oordeel dat bedoelde besluiten niet wettig — vgl. „de verkeerde weg, waarop deze besluiten genomen zijn” — tot stand gekomen waren. Dan binden ze automatisch niet. Wat kan de particuliere synode op háár standpunt anders doen dan het advies geven ze toch te onderhouden naar art. 31 K.O.? Om zo de vrede te dienen en de goede gang van het kerkelijke leven?

Wat zij ten goede poogde te wenden wordt haar ten kwade geduid! Wil men hier kritiek oefenen, dan moet men haar uitgangspunt bestrijden: dat bedoelde besluiten langs verkeerde weg genomen waren. Dat gebeurt echter niet in het rapport.

—o—

De feiten gekleurd weergegeven, geen billijke beoordeling, soms pertinente strijd met de feiten... de gedachte, dat Noord-Holland independentistisch is, heeft de commissie gegrepen en doet haar de historie lezen. Zo krijgen we een weergave van de geschiedenis, die niet beantwoordt aan de normen van betrouwbare geschiedbeschrijving, waarbij komt een onvoldoend kerkrechtelijk inzicht bij deze commissie. We hopen dit later ook op andere punten aan te tonen.

Nu nog slechts dit.

Soms krijgt deze gedachte van het independentisme van Noord-Holland de commissie zo te pakken, dat haar geschiedbeschrijving alle nuchterheid verliest. Ze poneert — deze commissie — dat de verschillende particuliere synoden van Noord-Holland de besluiten van de generale synode van Rotterdam-Delfshaven aan haar laars gelapt heeft. Dáár komen we breder op terug. Maar het gaat me nu om deze zinnen uit het rapport, die doen denken aan een historische roman: „Het is zonder meer duidelijk, dat dit negeren van de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven ernstige gevolgen zou moeten hebben. Het explosieve materiaal hoopte zich op en er zou maar weinig meer nodig zijn voor het tot een uitbarsting kwam.”

Ja, ja, het is tot een uitbarsting gekomen: verbandbreking en scheuringen. Maar daarbij heeft de zaak-Beverwijk geen enkele rol gespeeld.

Dát zijn de feiten!

—o—

Dit verhaal is niet zo opwekkend, maar het is toch noodzakelijk. Het rapport van de commissie-Douma heeft bij de besluitvorming een grote rol gespeeld. Daarom is het nodig het op zijn merites te toetsen. Het vormt de grond voor de genomen besluiten. Daarom gaan we er nog verder op in, zo is onze bedoeling. En daarbij zullen nog zeer belangrijke dingen ter sprake moeten komen, waaruit zal blijken op hoe onacceptabele wijze deze commissie haar werk heeft verricht en hoe zij de eenvoudigste kerkrechtelijke kwesties over het hoofd heeft gezien. Uit de debatten bleek, dat zij deze ook niet heeft willen verdisconteren.

Maar dit moet wachten tot volgende nummers van „Opbouw”. Het was voor deze keer wel genoeg.

GEREFORMEERDE PERSVERENIGING „OPBOUW”

Gevonden; na afloop van de vergadering van de Persvereniging op 17 mei j.l. een boekje „Gezicht op Calvijn”.

Wie heeft dit boekje verloren?

Gaarne bericht aan het adres van de secretarissen W. Kaper, van Lynden van Sandenburglaan 16 te Utrecht.

TE BERDE

Gerechtigheid verhoogt een volk, leert de Bijbel. Zij doet leven, strekt tot behoud.

In zoverre de rechtsbedeling in een samenleving gestalte van gerechtigheid is, mag dan ook van deze bedeling gezegd worden, dat zij ruimte schept voor een levende toekomstverwachting.

Dit perspectief gaat echter verloren, wanneer de rechtsbedeling wordt overgeleverd aan machtsmotieven. Dit kan gebeuren, terwijl de referentie aan de toekomst

blijft. Behoud is dan geen vrucht van onafhankelijk recht, maar wat nog recht genoemd wordt functioneert als systeem tot veilig stellen van de toekomst.

De overgang van rechtsvorming naar wilsvorming heeft een demonische trek. Zij speelt zich af in het verborgene.

Voor het oog verandert er niets aan het rechtsbestel, op het gehoor blijft de procedure dezelfde die zij was. Maar in het hart van de mensen is het besef van afhankelijkheid geblust. De wil tot zelfhandhaving woont er nu.

De procesvoering met haar constatering, overwegingen en oordeel is niet langer de weg naar een rechtvaardig besluit maar strekt slechts tot rechtvaardiging van de vooraf gewilde dwangmaatregel.

De uitspraak wordt niet meer gevonden aan het einde maar is gegeven aan het begin. Dictatuur of hiërarchie houden uiterlijk het bestel in stand. Een tijd lang. Soms zelfs een lange tijd. Maar het echte samenleven ging verloren.

Het klassieke voorbeeld van een verworpen rechtsgang is het proces van Jezus. Lang voor het een aanvang neemt heeft Kajafas het vonnis en zijn wil tot continuïteit geformuleerd: één moet sterven, het volk mag niet verloren gaan.

Kajafas is geen komedie spelende charlatan. Ook geen perfide magistraat. Hij de oprechte vertegenwoordiger van de joodse establisment, die de toekomst veilig stelt in het besef, dat de omstandigheden daartoe dwingen.

Ontzonken aan de ernst van het recht, speelt hij het spel van het proces met alle ernst die in hem is.

Later zal Jezus voor hem bidden om vergeving, want hij weet niet wat hij doet.

Kajafas geeft Jezus zijn proces, zoals anderen het hunne kregen. Het lijkt of er niets is veranderd. De rechters zijn dezelfde, de bevoegden. Het gerechtshof is hetzelfde. De procedure is de bekende. Er zijn getuigen.

Er is beraad, men vraagt: wat dunkt u? De taal is dezelfde, de terminologie is ongewijzigd. De gebruiken zijn onveranderd, de klederen worden gescheurd.

De orde is de orde die sinds lang gevestigd is.

Niemand kan zeggen: daar of daar ligt de wissel van recht naar macht, toen en toen precies ging het verkeerd. Het recht verbleekt tot spel zoals het daglicht van kleur verandert met het verstrijken van de uren, ongemerkt, totdat de nacht zijn intree doet.

Niettemin is er één teken dat onmiskenbaar de verworping van de rechtsbedeling aan het licht brengt: er is in het systeem geen plaats voor mensen die geloven in de onschuld van de aangeklaagde. Immers, pleitbezorgers spreken vóór het vonnis, niet er na.

En het vonnis stond al vast eer het proces begon.

Zij zijn voor het systeem gevaarlijk als de aangeklaagde zelf, want zij herleiden het spel van het proces tot de ernst van het recht. Zij worden dan ook met de aangeklaagde uitgestoten.

De discipelen hebben het gevreesd en zich aan Jezus geërgerd.

Petrus heeft het geweten en hij loog.

Pilatus heeft het vermoed en hij waste zijn handen.

Nu er in onze kerken rechtsgedingen worden gevoerd, zou men ieder die daarin een roeping heeft willen smeken, zijn hart te onderzoeken. Er zijn tekenen in onze samenleving die doen vrezén, echt vrézén.

Ons hart geeft ons in dat wij de toekomst van onze kerken moeten veilig stellen, dat wij onze verbanden moeten behouden.

Onze posities mogen niet verloren gaan, hetzij dat wij leiding geven of leiding ontvangen.

Het volk mag niet in verwarring komen. Wij vinden het beter te vroeg te zijn dan te laat. Wij zijn voor handhaving van de rechtsregels, als het maar geen tijd kost. Wij willen uitspreken, bondig en snel. We weten bij voorbaat hoe ze zullen luiden, we willen ze om hun effect.

Van het recht van appèl maken wij een plicht tot procederen, want onze maatregelen vereisen hun rechtvaardiging.

De pleitbezorgers zenden wij heen.

Mogen zij hun kruis vrolijk dragen als het onomstotelijk bewijs van hun gemeenschap aan de Heer.

Maar dan ook: dragen.

Wie weet, mocht er inzicht komen. En bekering.

C. HUIZINGA

C. Veenhof

...en in de artikelen des christelijken geloofs begrepen is...

De woorden die boven dit artikel staan zijn alle trouwe kerkgangers bekend.

Ze komen immers voor in „het formulier om de Heilige Doop aan de kinderen te bedienen” en ook in de vragen die aan jonge leden van de kerk worden gesteld als ze openbare belijdenis van hun geloof afleggen.

Wat betekenen deze woorden?

Die vraag is van belang.

Enkele jaren geleden werd namelijk in de pers een debat gevoerd over de vraag of jonge lidmaten van de gemeente bij hun belijdenis ook instemming betuigden met de „drie formulieren van enigheid”. Er waren scribeuten die deze vraag met een krachtig „ja” beantwoordden. En wel op grond van het feit dat de boven geciteerde woorden in het belijdenisformulier voorkomen. Ze betoogden zelfs dat allen die belijdenis des geloofs aflegden deze drie formulieren „bezwoeren”. En ze gingen bovendien zo ver dat ze hen die het in deze niet met hen eens waren van ontrouw aan de confessie beschuldigden.

Daartegenover betoogden anderen dat deze beweringen onhoudbaar waren.

Zij wezen er daartoe vooreerst op dat van een „bezweren” van een confessie nooit sprake mag zijn. Een dergelijk „bezweren” was in de kerk zonder meer contrabande. Voorts herinnerden ze er aan dat er in de kerk altijd maar weinig leden zijn die de drie formulieren werkelijk kennen. En was het dan geen immorele, geen ongeestelijke zaak „bezweren” te vragen van geloofsuitspraken die men niet of slechts oppervlakkig kent? En ten slotte betoogden ze, dat in de vragen welke bij het doen van belijdenis worden gesteld van een instemmen met de drie formulieren geen sprake is.

We willen in dit artikel het een en ander over deze kwestie opmerken.

☆☆☆

Om over de bovengenoemde zaak een zinnig woord te kunnen zeggen moet men er zich vóór alles goed rekenschap van geven wat het doen van geloofsbelijdenis betekent.

Het gaat daarbij zeker niet om het afleggen van een soort examen in de leer der kerk. En al evenmin om de verklaring dat men een aantal geloofswaarheden als juist erkent en ze nu ook als zodanig aanvaardt.

Neen, belijdenis des geloofs is, moet in ieder geval zijn, belijdenis van het geloof, van het ware, zaligmakende geloof des harten.

Dat wil zeggen: het is een van ganser harte, voor Gods aangezicht uitspreken dat men zichzelf waarachtig als zondaar, als goddeloze heeft leren kennen. En tegelijk dat men van ganser harte vertrouwt dat al zijn zonden door God op grond van het offer van Christus vergeven zijn. En ten slotte dat men gezind is, en nu ook belooft, in alle situaties van het leven te zoeken naar en te gehoorzamen aan de wil van God.

Natuurlijk is voor het doen van zo'n belijdenis „kennis” noodzakelijk. Geloofsbelijdenis zonder geloofskennis is zonder meer onmogelijk. Hoe zou men belijdenis kunnen doen van zonde, van de verlossing in Christus, van een leven naar de wet van God als men niet weet wat daaronder wordt verstaan? Maar bij de belijdenis van het geloof gaat het niet primair om „kennis” in de zin van „weten” en om het als „waar” erkennen van wat men zo „weet”.

Neen, belijden van het geloof is een zichzelf voor Gods aangezicht aanklagen vanwege zijn eigen zonden, een van zichzelf walgen daarom.¹⁾ Het is een oprecht uitspreken dat men zich met het oog op dit en het toeko-

mende leven geheel en al toevertrouwt en overgeeft aan Gods genade die Hij in Christus heeft geopenbaard.

☆☆☆

Ik zeg hiermee niets nieuws.

Laat ik, om dat te bewijzen, maar eens weergeven wat reeds vele jaren geleden prof. Bouwman hierover schreef. Hij deed dat toen ons formulier voor het doen van openbare belijdenis des geloofs in de maak was.

Prof. Bouwman wees er toen in De Bazuin op, dat de leden der kerk „de waarheid Gods ter zaligheid „nodig” moeten kennen. En dat deze kennis daarom ook vóór het doen van belijdenis nodig is. Maar, zo ging hij verder, die kennis is niet het „allervoornaamste”. „Indien iemand de gehele Bijbel kent en kan verklaren, en niet door een oprecht geloof Christus is ingelijfd, zal deze kennis hem geen nuttigheid geven, en nog tot zijn veroordeling medewerken.”

Dat neemt evenwel niet weg dat deze kennis toch nodig is, „omdat iemand weten moet wat hij doet. Hoe zou iemand Christus kunnen belijden indien hij onbekend ware met wat de H. Schrift omtrent Christus leert? Hoe zou hij recht kunnen strijden de goede strijd des geloofs, indien hij niet gewapend is tegen de vijanden, die het toeleggen op zijn welzijn en het leven der kerk, die trachten de grond des geloofs te ondermijnen?”

Prof. Bouwman verklaart dan dat het niet altoos van te voren kan bepaald worden „hoe groot deze kennis in elk bijzonder geval moet zijn”. Uitgaande van de bekende onderscheiding tussen „fundamentele en niet-fundamentele geloofsartikelen” verklaart hij: „Er zijn stukken, die onmisbaar nodig zijn om gekend te worden, en andere stukken waarvan de kennis wenselijk is.” Bij het doen van belijdenis, moet in elk geval „de hoofdzaak van de weg des heils worden gekend. Iemand, die belijdenis doet, moet kunnen onderscheiden het lichaam des Heren.”

Maar al is volgens prof. Bouwman op deze wijze de kennis der waarheid noodzakelijk bij het doen van geloofsbelijdenis, die belijdenis is niet en mag daarom ook nooit zijn „een soort van examen in allerlei op zichzelf wettenswaardige dingen, maar in de eerste plaats een onderzoek naar wat God geopenbaard heeft omtrent de weg der zaligheid, en of men zelf van harte instemt met wat de kerk daaromtrent leert. De instemming met de leer is dus niet maar een verstandelijk belijden, maar moet zijn het uitspreken van de innerlijke levensovertuiging dat deze waarheid het hart heeft gegrepen. De waarheid moet leven geworden zijn in het binnenste. Eerst dan wanneer er een band is aan Jezus, een hartelijk leedwezen over de zonde, een behoefte aan de Christus als zaligmaker, en wanneer de begeerte leeft om naar de wil Gods in alle goede werken te wandelen, kan de kerk met vrijmoedigheid iemand toelaten tot het avondmaal. De belijdenis is een belijdenis des geloofs, van het persoonlijk geloof in Christus.”²⁾

Tot zover prof. Bouwman.

☆☆☆

Geheel in overeenstemming met wat we hierboven schreven werden de nu in de Gereformeerde Kerken in gebruik zijnde belijdenisvragen opgesteld. Dat geschiedde in 1923.

We willen daarover iets vertellen.

Vóór 1923 was iedere kerk „vrij” de bij het belijdenis-doen te beantwoorden vragen op te stellen. Globaal genomen volgde men

daarbij het indertijd door Voetius daarvoor opgestelde concept. Maar door allerlei grote en kleine veranderingen welke daarin door de kerken waren aangebracht heerste er ten aanzien van deze vragen uiteindelijk een chaos. Men beseftte dat een conformiteit in deze gewent was. En daarom werd besloten dat de generale synode een formulier zou opstellen om dat aan alle kerken aan te bevelen.

Het eerste wat bij de overweging van wat omtrent de nieuwe belijdenisvragen van 1923 werd uitgesproken opvalt is dat het karakter van de openbare belijdenis als belijdenis des geloofs daarin met alle nadruk op de voorgrond wordt geplaatst.

De belijdenis, zo schreven de deputaten die een concept voor de belijdenisvragen moesten opstellen, is het door openlijke verklaring persoonlijk aanvaarden van de doop door de gedoopten zelf. En daarom moest volgens hen — en de synode volgde hen daarin — aan de jonge leden der kerk die belijdenis deden gevraagd worden of zij Gods verbondsbelofte die hun in de doop betekend en verzegeld was metterdaad geloven. Ter nadere concretisering van deze vraag diende hun voorts te worden gevraagd of zij zichzelf vanwege hun zonden mishagen en zich voor God verootmoedigen; of zij hun leven buiten zichzelf in Jezus Christus, de enige Zaligmaker zoeken en of het hun hartelijke begeerte is God de Here lief te hebben en te dienen naar zijn Woord, de wereld te verzaken, hun oude natuur te doden en in een godzalig leven te wandelen.

Men ziet het, uit deze vragen blijkt overduidelijk dat het bij de openbare belijdenis gaat om de belijdenis van een waarachtig zaligmakend geloof, een geloof in Jezus Christus als de volkomen en enige Zaligmaker.³⁾

☆☆☆

Maar over deze belijdenisvragen is nog wat meer te zeggen.

Aan de hierboven genoemde vragen gaat namelijk nog een andere vooraf.

Ze luidt als volgt: „Verklaart gij, dat gij de leer, die in het Oude en Nieuwe Testament en in de artikelen des Christelijken geloofs begrepen is, en in de Christelijke Kerk alhier geleerd wordt, houdt voor de waarachtige en volkomen leer der zaligheid; en belooft gij, in de belijdenis daarvan door Gods genade standvastig te zullen blijven in leven en sterven?”

Een uiterst belangrijke vraag welke bij de overweging van deze zin oprijst is deze: Wat wordt met de aan het doopsformulier ontleende woorden: „de artikelen des Christelijken geloofs” precies bedoeld?

De broeders die betogen dat de jongelui die belijdenis doen daarmee de drie formulieren van enigheid bezweren zijn van oordeel dat daaronder niet anders mag verstaan worden dan de belijdenisschriften van De Gereformeerde Kerken van Nederland.

Maar deze opvatting is absoluut onjuist.

Men kan dat met volkomen zekerheid zeggen.

Wat toch was het geval?

Op de synodale vergadering waarin over de belijdenisvragen werd gehandeld was een amendement ingediend door de afgevaardigden van Zuid-Holland.⁴⁾ Daarin werd voorgesteld de uitdrukking: „en in de artikelen des Christelijken geloofs begrepen is, en in de Christelijke Kerk alhier geleerd wordt”, te vervangen door de woorden: „en in de belijdenisschriften van de Gereformeerde Kerken uitgedrukt is.”⁴⁾

Maar — dit amendement werd verworpen!

Dat wil zeggen: de synode heeft bewust en opzettelijk de jonge kerkleden bij het afleggen van hun geloofsbelijdenis niet willen binden aan de drie formulieren van enigheid maar alleen aan de artikelen des Christelijken geloofs.

Een andere opvatting in deze is eenvoudig in strijd met de waarheid.

☆☆☆

Dat zo de stand van zaken is blijkt duidelijk uit wat van de synode van 1923 over deze zaak geschreven werd.

Prof. H. H. Kuyper wees er in een artikel in De Heraut met nadruk op dat de synode sprak van de artikelen des Christelijken geloofs en niet van de Gereformeerde belijde-

Bij het overlijden van br R. Huizenga

Aan het einde van een korte vakantie-periode nam de Heere uit ons midden br. Huizenga weg. Met dat „ons” wordt hier bedoeld de kring van broeders en zusters die met en rondom hem iets gedaan hebben voor de nood van buitenlandse christenen. Het mag hier gezegd worden dat hij in dit werk een onbeschrijfelijk groot aandeel heeft gehad. Ondergetekende is niet bevoegd zijn werk voor de Spaanse broederschap te typeren. Maar br. Huizenga heeft zich hoe langer hoe meer gedrongen geweten de nog overblijvende uren zich in te zetten voor de broederschap achter het ijzeren gordijn.

In 1963/64 bescheiden begonnen met een enkel contact groeide zijn werk tot een omvang waarop een grootse organisatie trots zou kunnen zijn. Er waren echter voor br. Huizenga verschillende redenen om de organisatorische kanten van dit werk zo bescheiden mogelijk te houden. Nadat hij in 1965 op wonderlijke wijze herstelde van een ernstige hartinfarct, rijpte bij hem de gedachte dat het niet goed was als de steun aan zoveel predikantsgezinnen — naar de mens gesproken — van zijn werk alleen afhankelijk zou worden. Zo ontstond enkele jaren daarna een Stichting in het bestuur waarvan enkele met dit werk meelevende broeders zitting namen. Maar br. Huizenga bleef zelf het werk doen, dat nog weer in omvang van contacten, boeken- en geldzendingen en vooral briefwisseling toenam.

Juist de wetenschap dat zijn Heer hem zo maar kon wegnemen, leek wel een stimulans te zijn om geen dag, geen uur voorbij te laten gaan zonder met dit werk bezig te zijn, niet om het werk, maar om de families, de predikanten, die hij telkens weer bemoedigde en hielp in de geestelijke strijd die zij hadden te voeren.

Zijn werk is voor velen een tastbaar bewijs geworden, dat de Heere concreet wil helpen in materiële en geestelijke nood. Door het zenden van schriftuurlijke commentaren zijn vele predikanten opnieuw de Bijbel gaan bestuderen en vonden velen weer moed en kracht om preken te maken al was het maar voor enkele tientallen getrouwen.

Zo zijn predikanten die hij nooit gezien had vrienden voor hem geworden, wier zorgen hij dagelijks in het gebed voor God bracht. Hoe graag had hij ze persoonlijk ontmoet in de situatie waarin zij leefden! Toch had hij daar de laatste jaren geen moeite meer mee. Hij aanvaardde het uit Gods hand dat zijn lichamelijke toestand geen verre reizen meer toeliet. Hij troostte zich met de zekere wetenschap dat hij zijn vrienden dáár eens zou ontmoeten in het gemeenschappelijk Vaderland. Dat perspectief heeft heel zijn werk bepaald en in dat perspectief willen zijn broeders hier het werk voortzetten, al is het nog niet duidelijk hoe.

De kerkelijke moeilijkheden hebben br. Huizenga zorgen gegeven, ook voor zijn werk. Hij moest onlangs in een provinciale kerkbode als reactie op een van zijn stencils lezen dat een kerkeraad geen steun wilde geven, omdat „het werk niet meer in Gereformeerde handen” was.

Onze troost is dat het werk in Góds handen is. die de vrienden van br. Huizenga, ook schapen van Zijn kudde, niet in de steek zal laten. Hij trooste hen en ons in dit uur van verdriet.

J. Nugteren

nisschriften. En, zo ging hij verder, dat geschiedde niet toevallig. „Wat met die uitdrukking bedoeld is — zo ging hij verder — kan geen ogenblik aan twijfel onderhevig zijn voor wie het spraakgebruik onzer vaders kent. De drie hoofdstukken der Christelijke leer is de vaststaande uitdrukking voor het geloof, gebod, gebed, het Apostolisch geloofs-symbool, de wet des Heren en het Onze Vader. In alle catechetisch onderwijs zijn dat de drie hoofdstukken der leer, die dan nader in de Catechismus worden toegelicht en onderwezen. En wat nodig was, wilde men ten Avondmaal worden toegelaten was, dat men deze hoofdstukken der Christelijke leer, zoals deze ons nader uit Gods Woord waren toegelicht in onze Catechismus, beaamde en beleed. Het is dezelfde gedachte, die ook in de vragen bij ons Doopsformulier aldus wordt uitgedrukt, of gij de leer, die in het Oude en Nieuwe Testament en in de artikelen des Christelijken geloofs begrepen is en in de Christelijke Kerk alhier geleerd wordt, niet bekent de waarachtige en volkomen leer der zaligheid te wezen. Hadden nu degenen, die ten Avondmaal zich wilden begeven aldus de hoofdstukken der Christelijke leer beleeden, dan was daarmede de eigenlijke belijdenis afgelopen.”³⁾

Precies als prof. Kuyper sprak ook prof. Bouwman. Hij schreef letterlijk dat de synode van 1923 niet sprak van „het Gereformeerde geloof” en van „de Gereformeerde Kerk” maar van „het christelijk geloof” en de „christelijke kerk”. En ze deed dat volgens hem, „omdat de Gereformeerde Kerk zich ook bij de sacramenten niet wil losmaken van de christelijke kerk, maar haar eenheid wil handhaven. De hoofdstukken der christelijke leer, waarin de jonge leden der gemeente zijn onderwezen, zijn naar de oude klassieke uitdrukking voor het geloof, gebod en gebed, het apostolisch geloofssymbool, de Wet des Heren en het Onze Vader. In het catechetisch onderwijs worden deze 3 stukken der leer, in de Catechismus nader uiteengezet, onderwezen. En het is de kern van de geloofsbelijdenis, dat men deze christelijke belijdenis van harte gelooft, dat men belooft daarbij te zullen volharden en een christelijk leven te leiden.”⁶⁾

Uit dit alles blijkt onweersprekelijk dat de Gereformeerde Kerken haar leden bij het doen van belijdenis opzettelijk niet instemming wil laten betuigen met de drie formulieren van enigheid maar met de boven omschreven artikelen des Christelijken geloofs”.

¹⁾ Dit is een bijbelse uitdrukking, zie Ezechiël 36 : 31.

²⁾ De Bazuin, 17 febr. 1923, 71e jrg. no. 7.

³⁾ Acta van de Generale Synode van Utrecht 1923, art. 136, blz. 102.

⁴⁾ Dit blijkt uit het verslag der synode, zie De Bazuin, 22 sept. 1923, 71e jrg. no. 38. Daarin leest men dat dr. Dijk en ds. Gispén het amendement indienden. Maar dat prof. Kuyper, prof. Aalders en ds. Ferwerda het bestreden. „De band aan de kerken van andere richting moet behouden blijven”.

⁵⁾ De Heraut, 25 nov. 1923.

⁶⁾ Gereformeerd Kerkrecht, II, 382/3.

Op weg naar Jeruzalem

Reisbrief

A/b M.S. „Moledeth”,
3 mei 1969.

Beste lezers!

Op verzoek van ds. Amelink, secretaris van de redactie, wil ik bij wijze van „reisbrief” enkele impressies op schrift stellen van een reis naar Israël. Vorige week zaterdag vertrok ik, samen met mijn vrouw, per trein naar Genua om ons daar in te schepen op het Israëlische schip „Moledeth”, met bestemming Haifa. Moledeth betekent „maagschap”. Abraham vertrok uit zijn land en zijn „maag-

schap”, Gen. 12 : 1. Voor het huidige Israël betekent „maagschap-moledeth” zoveel als natie. Sinds wij vorige week zondagavond op dit Israëlisch schip uit Genua vertrokken, hebben wij gedurende een week het Middellandsezegebied doorkruist. Wat een indrukken komen in zo'n week op je af! Door de loop der dingen heb ik veel van de wereld gezien: Curaçao, Canada, Zuid-Afrika. Maar ik moet zeggen, dat dit Middellandsezegebied weer een heel eigen bekoring heeft. En dan spreek ik nog niet eens van het heilige land: daar hebben wij, als ik deze brief schrijf, nog geen voet gezet. Ik heb mij afgevraagd of het niet uit de tijd is „reisbrieven” te schrijven. Hoeveel van onze lezers zijn zelf al niet in Israël geweest? Aan de andere kant realiseer ik mij, dat het voor anderen misschien toch wel leuk is door de ogen van een ander mee te reizen. In die zin schrijf ik dit verhaal. Het Middellandsezegebied heeft iets heel eigens: de lauwe atmosfeer, de stralende zon, de blauwe zee, de rotsachtige kust, die overall vrijwel dezelfde impressie geeft. En dan: de historische achtergrond. Voor wie van geschiedenis houdt, is dit gebied vol van historische impressies, die eigenlijk geen moment uit je gedachten zijn.

Toen Abraham Kuyper in 1905 de nederlaag had geleden bij de verkiezingen en aftrad als minister-president, maakte hij een lange reis rond de Middellandse Zee. Hij deed daar verslag van in twee dikke boeken onder de titel „Om de oude Wereldzee”. Kuyper kon raak typeren: het is inderdaad de oude „wereldzee”. Grieken eerst, Romeinen daarna, domineerden deze kusten. Paulus trok er langs met zijn evangelie dat een omwenteling bracht in de geesten. Kruisvaarders voeren naar het Oosten om de heilige plaatsten op de Mosems te veroveren. Hollandse oorlogsschepen voeren er met de bezem in de mast en joegen achter Algerijnse koopvaarders aan. Engelse vloten vernietigden hier de macht van Mussolini. Dat alles speelde zich af op deze diep-blauwe wateren en in het gezicht van deze uit de wateren opstijgende rotsen. Donderdagmorgen vroeg lieten wij het anker vallen voor Napels. Een overweldigend gezicht: deze tegen de berghellingen opgebouwde stad, schitterend mooi. Ik moest er aan denken hoe hier de hollandse vloot onder Michiel de Ruyter het anker liet vallen ± 1675 en hoe De Ruyter hier de vrijlating bepleitte van 40 hongaarische calvinistische predikanten. De tranen stonden de oude admiraal in de ogen in zijn gesprek met de onderkoning van Napels daarginds boven in het fort. Enkele weken later sneuvelde deze grote vlootvoogd op dezelfde blauwe wateren onder dezelfde zon in het gezicht van Sicilië.

Er zijn op zo'n tocht indrukwekkende ervaringen. Wij bezochten, terwijl het schip voor Napels lag, de ruïnes van Pompeji. Het verhaal is bekend: de stad werd door de gasen en hete asregen van de Vesuvius verast. Latere opgravers betraptten daardoor het antieke leven in zijn realiteit van alle dag. Het verhaal is bekend, maar het zelf te zien is toch nog iets anders. Ik zag het gipsbeeld van een hond: in zijn doodsstrijd onder de as begraven en door gips te gieten in het lege lavagat a.h.w. weer tot leven gebracht. Ik zag een zwangere vrouw, voorover liggend, in haar sterven a.h.w. vereeuwigd. Er is meer: de prachtige villa van de gebroeders Vetti, vrijwel ongeschonden opgegraven. Je kijkt je ogen uit aan zo'n stad van antieke bouwkunst. Ook de schaduwzijde van het leven ontbreekt daar niet. Een phallus-symbool in de straatstenen en brutaal uit de gevel naar buiten stekend wees voorbijgangers de weg naar het bordeel. Zo was nu eenmaal het leven in zo'n antieke stad en zo werd het voor 19 eeuwen begraven onder de as van de Vesuvius.

Het zijn korte impressies op zo'n reis, maar ze zijn vaak onvergetelijk. Ik denk aan de straat van Messina, waar we doorvoeren in de nacht van donderdag op vrijdag tussen 12 en 1 uur. Indrukwekkend! Zowel de kust van Italië als die van Sicilië was gemarkeerd door een zee van licht. Op de Italiaanse kust ligt bij de uitgang van de straat Rheggio, waar eens Paulus aan land ging, komende uit Syracuse (zie Hnd. 28 : 13). Aan de Siciliaanse kust ligt Messina. De straat is, dunkt mij, niet breder dan 1 tot 2 km. Het lijkt net of de lichtstroken van beide zijden elkaar raken totdat je opeens ziet dat het schip ertussen door vaart. Wel een half uur lang varen we door de straat: je gaat vanuit het weste-

lijk bekken van de Middellandse Zee naar het oostelijk bekken. De tijd verspringt een uur. Je komt van de Tyrreense Zee in de Ionische Zee. Je verlaat de kusten van Frankrijk en Italië en je gaat naar die van Griekenland, Turkije en Israël. Al varende door de straat geef je je over aan allerlei bespiegelingen. Eens lag het zwaartepunt van de wereldgeschiedenis hier, bij deze kusten. Het noordwesten van Europa en Amerika waren nauwelijks of helemaal niet meetellende gebieden. Wat is het zwaartepunt van de wereld verschoven! Waar ligt de oorzaak? Kuyper hield daar al brede beschouwingen over in zijn boeken, zoëven genoemd en het reizen door deze gebieden dwingt tot zulke beschouwingen.

Maar er is méér: al varende door de straat van Messina dacht ik aan het fraaie verhaal van Odysseus op zijn zwerftocht. Waar nu de Italiaanse kust is, was toen de Scylla. Op die rots zong een schone Sirene haar lied. De zeelui die door haar gelokt, de steven naar haar wendden, voeren op die rots te pletter. Zij, dië daarom naar de andere kant zeilden, verongelukt op de Charibdis aan de Siciliaanse kust. Odysseus, de slimmerd, liet de oren van zijn mannen dichtsmoren met was. Zelf liet hij zich vastbinden aan de mast en genoot van het lied der Sirene. Zo kwam hij veilig door de straat. Het kan in het leven soms nodig zijn te varen tussen de Scylla en de Charibdis!

We waren de straat door, Italië en Sicilië lagen reeds achter ons. De volgende morgen (gisteren, vrijdag 2 mei) lieten wij het anker vallen voor Athene. Hoog boven de stad schitterde het Parthenon, de schoonste tempel der oudheid, in de morgenzon. Bovenop de Acropolis lazen wij met ons reisgezelschap Hand. 17:16 vlg. Paulus zag met zijn eigen ogen (vs. 22) wat wij nu zagen: de afgodische pracht van deze antieke wereld. Hij heeft er met zijn evangelie dynamiet onder gelegd. Reeds in zijn tijd was de stad vol vreemdelingen (Hand. 17:21), léés: toeristen! Athene was toen al een levend museum. Paulus vond er maar weinig gehoor. Dionysius de Areopagiet en een vrouw genaamd Damaris. Het is een zeer merkwaardige gewaarwording op de naambordjes van de brede boulevard, die dwars door Athene naar de Acropolis leidt, te lezen (in het nieuw-grieks): boulevard Dionysius de Areopagiet! Paulus' eerste bekeering in Athene is niet vergeten.

Hier op de Acropolis staan we in het hart van de antieke griekse wereld. Beneden ons golft het moderne verkeer door het Athene van de kolonels. Overal zijn vlaggen die aan de revolutie van 21 „Aprilov” herinneren. Indrukken van het bezoek aan zo'n monument met wereldfaam zijn tegelijk vluchtig en overweldigend. Het schip fluit. We moeten weer verder. Morgen hopen we in Haifa te landen en begint pas de eigenlijke reis door het „heilige land”. Maar wat een indrukken nu heeds! En dan het schip zélf. We varen op de „Moledeth”, een israëliisch schip, een stukje Israël op zichzelf. En toch is de wereld ook hier klein. Wie schetst onze verbazing toen wij zondagmiddag in Marseille de heer en mevrouw K. C. van Spronsen (Rudolf van Reest) aantreffen die er op toezagen dat hun auto veilig aan boord gehesen werd en die verder met ons deze reis meemaakten. We zijn wel onder vertrouwd geleide! Maar dit nederlandse gezelschap nu verder daar gelaten: we hebben letterlijk onze ogen uitgekeken op wat we hier aan Israëli's meemaakten. Zeker de helft, zo niet 2/3 van de passagiers, bestaat uit joodse reisgenoten. Sommigen gaan als immigranten naar Israël, anderen om er enige tijd als vakantie door te brengen. Verder is er een duits gezelschap („Pilgerfahrt 1969”) en denen. Wat een verschillende motieven drijft deze mensen naar Palestina! De één gaat vanwege de heilige plaatsen; de ander om in een kibboetz te werken; de derde omdat hem het wonderlijk verschijnsel Israël interesseert. In zo'n week op zo'n schip komt van alles op je af. Wat een gesprekken naar allerlei richtingen kun je hier voeren. Wat een menselijk leed is hier samengebracht. Daar hebben wij — met onze toch niet geringe oorlogservaring — geen notie van: Ik sprak een Israëliet die als Pool in 1939 met het Poolse leger was gevangen genomen, daarna 5 jaar Buchenwald had meegemaakt, vrouw en 5-jarig kind in de gaskamers van Auschwitz had verloren, en daarna in Amerika een nieuw bestaan had

opgebouwd. Dat is één voorbeeld uit velen. We zijn op een joodse boot. Wat een interessante belevenissen! Gistermiddag bij het ondergaan van de zon begon de Sabbath. Iedereen wenste iedereen: sjaloom Sabbath! Een „goeie zondag” zouden wij zeggen. Het Sabbathsmaal gisteravond begon met een hebreuws gezongen gebed door de scheepsrabbijn, staande aangehoord door alle passagiers. Alle orthodoxe joden hadden de hoeden op. De stewards legden haastig hun servetten op hun hoofd; één had zijn servet niet bij de hand en legde zijn hand op het hoofd. Die scheepsrabbijn is een kostelijke figuur. Hij heeft een lange baard en loopt vrijwel iedere maaltijd langs de tafels om toe te zien of de maaltijd wel „kausjer” geserveerd

wordt: geen varkensvlees, geen melk bij de koffie als er vlees bij de maaltijd was. Ik zag midden in de grote conversatiezaal vanmiddag een jood luidkeels uit de Misjna citeren. Hij proefde de woorden op zijn tong. Merkwaardig hoe ontspannen deze mensen bidden. Tijdens het morgengebed in de synagoge, dat ik bijwoonde, hees er één op zijn dooie gemak zijn broek eens op. En zou nog veel meer van deze kinderen van Abraham zijn te zeggen, maar ik stop nu. Ik ben bang u al te lang te hebben bezig gehouden.

Met hartelijke groeten, op weg naar Jeruzalem, van

R. H. Bremmer

D. W. L. Milo

Onze meester

Kent u dat schone vers van Frans Jozef de Cort, het vers op „onze meester”? Frans Jozef is uit de tijd en „onze meester” ook — maar zijn vers is het onthouden waard. Het begint zo: „Onze meester zegt ons: lieve knapen, zegt hij, hier en valt er, zegt hij, niet te slapen, zegt hij, maar te leren, zegt hij, zoals 't hoort, zegt hij, en te luisteren, zegt hij, naar mijn woord”.

Dat vers is natuurlijk ook uit de tijd. Doet het u denken aan Hieronymus van Alphen? Nu, vergeet dat maar. De vader van Brave Hendrik was niet geestig, alleen dooernstig. En bovendien vervelend: hij wist tot in de evangelische gezangenbundel door te dringen. Maar dat deed De Cort niet. Die was geestig en bovendien, zoals u zult merken, dooernstig. Hij zong namelijk verder over onze meester: „Onze meester zegt ons: lieve kinderen, zegt hij, 'k wil u het spelen, zegt hij, niet verhinderen, zegt hij, wel te weten, zegt hij, ná de klas, zegt hij; hier en komt het, zegt hij, niet te pas”.

Begint het portret van de calvinistische schoolmeester al uit de verf te komen? Gaat u de vaderlandse onderwijzer zien: die de kinderen de onderscheiden stukken van de leer des ouden en nieuwen testaments breder helpt onderwijzen? Of denkt u nog altijd aan die saaie tiran met zijn plak, zijn roede, zijn dreiging en zijn kalotje? Luister dan nog even verder naar onze dichter: „Onze meester zegt ons: lieve vrienden, zegt hij, later zult gij 't, zegt hij, ondervinden, zegt hij: wie de leertijd, zegt hij, niet verloor, zegt hij, komt alomme, zegt hij, vóór en dóór!”

Vandaag vindt u maar weinig van dit soort meesters meer. U vindt des te meer ambtenaren: buitengewone, bijzondere en openbare ambtenaren. Daar lopen ongetwijfeld ook mensen tussen door — maar ze zijn gelijkgesteld, ze eten uit de staatsruif, ze doen hun ambtenarenplichtjes, ze trekken bij de minister aan de bel als ze verhoging willen hebben, en ze blijven openbaar, buitengewoon, bijzonder of heel bijzonder.

Onze meester was, zoals Frans Jozef de Cort heeft bezongen. Zó een hadden wij in de hoogste klassen van de lagere school. Onze meester was jong, krachtig gebouwd en ijzersterk. Hij kon drie van ons aan. Hij was gesierd met een pikzwarte korporaalsnors (kwam nét uit de Mobilisatie) en begiftigd met de stem van een sergeant-majoor. Hij was stoer en mannelijk en streng en militant — maar met speelse lichtjes in zijn donkere ogen. En als zijn houten schoolbordpasser met geweld op zijn lessenaar neerkwam ging dat door alles heen. Straf was zijn hand, maar lieflijk zijn gemoed. Hijzelf was allesbehalve uit de tijd: hij liep uit de pas en voor zijn tijd uit.

Want onze meester zag mensen voor zich, kleine mensen. Elk met een achtergrond van een gezin, een sociaal milieu, een stel vooroordeltjes, een handvol talentjes, wat nukkens, wat aantrekkelijkheden, wat kapesones en wat kinderlijkheid. Hij zag levend materiaal, dat hij tot ontwikkeling hielp brengen.

Onze meester zeurde niet over gehoorzaamheid en gezag-en-zo. Deze dingen bestonden wel, maar hij sprak liever over zelfdiscipline en óntzag. Hij bracht ons liefde bij tot de natuur, tot de historie, tot de vaders, tot de oude Twentse zeden. Hij vertelde ons van klederdrachten en hun betekenissen; van het vlógel'n en brooduitdelen in Ootmarsum met Pasen, de paasvuren, het blazen op de midwinterhoorn, het joelfeest van de germanen, de oude heerlijke rechten, de vestiging van de textielindustrie in Twenthe. Hij las ons voor uit Mr. G. J. ter Kuile, hij ging met ons naar de watermolen van Geesteren, naar het natuur-museum van Denekamp, naar de dikke steen van Delden, de heilige eik van Fleringen, zocht met ons fossielen in de grintgroeven, hield op school een openbaar akwarium, leerde ons determineren, leende ons fijne boeken en overlaadde ons met tips voor de vrije tijd. Kortom hij leerde ons te léven. Want wie geleerd heeft te leven is zuinig op dat leven, heeft eerbied voor het leven. En wie de historische achtergronden der dingen gezien heeft, die heeft eerbied voor het oude, ontzag voor zijn ouders.

Onze meester was overigens nog vertrouwd met het slagwapen. Geen roede, geen plak — maar zijn machtige houten bordpasser loog er evenmin om. Wie daarmee een pak slaag kreeg liepen de oprechte tranen over de wangen. Hij hield niet van halve maatregelen tegenover laffe jongens, klikbekken of stiekemers. Eenmaal zagen we zo'n strafving mislukken: een leuke vent, die maar niet kon ophouden met grapjes, ging over de knie. Maar zelfs onze meester kon zijn gezicht niet bars houden, toen de grapjas in zijn angst de dichter naschreeuwde: „Ai mij, sint Nepomuk, wat is mij wedervaren!” En de kastijding werd abrupt beëindigd, toen onze meester zichzelf op zijn hand sloeg. Hij stond trouwens te schudden van het lachen en dat gaf de nodige ontspanning.

Maar onze meester doorzag zijn mensen akelig snel: „wat voer jij in je schild meneertje?” En hoe onschuldiger het antwoord, des te zekerder stelde hij vast: „let op dat ik je niet een keer grijp”. Ja eenmaal beschuldigde hij een knaap, die brutaal ontkende en zelfverzekerd uitdaagde: nou, vraagt u het dan zelf na. Onze meester was woedend; hij riep: je liegt, vent en bovendien lust ik jouw opdrachten niet — nu ga je voor de bijl! Nee, van frustraties-en-zo wist onze meester nog niets, maar een poenige gladjanus wist hij aardig snel te breken.

Nu was onze meester niet alleen hard als een sergeant-majoor — maar hij had bovendien een zeer christelijk hart. Aan een van de jongens vroeg hij eens: hoe is het met je moeder? De jongen zei iets, half hoorbaar. Onze meester keek hem lang aan en zei: „jij bent de oudste zoon, Gijs, je moet je vader vervangen, begrijp je dat?” Gijs begreep het — wij niet. Pas veel later begrepen wij, dat de vader van Gijs niet dood was — maar weggelopen van zijn gezin.

Een andere leerling zat op een dag voor spek en bonen in de klas; hij lette niet op en was totaal afwezig. Een strikvrage maakte dat duidelijk: hij was in paniek en kon geen enkel antwoord geven. Om tijd te sparen werd het ritueel van verhoor en uitspraak maar overgeslagen en kreeg de knaap meteen een stevig pak slaag. Op zijn achterste delen, zoals de statenvertaling zegt. Hij gaf geen zucht en loosde geen traan. Toen hij vijf minuten op zijn geteisterde achterdelen gezeten had vroeg onze meester plotseling: is je zusje vanmorgen weggebracht? Ja, ze was weggebracht. En geeft de dokter hoop? De dokter gaf nauwelijks hoop. Het volgende woord was van onze meester: „dat pak slaag zat verkeerd, beste vriend — dat had ik je niet mogen geven”. En nu barstte onze vriend in tranen uit, vanwege het herstelde menselijke contact met onze meester.

Onze meester gunde ons een ècht vrij kwartier, dat ook 25 minuten mocht duren. Mits elk en een iegelijk om elf uur weer aan het werk was. De mufte, duistere school, gevuld met de geur van rottend hout en de stank van een nabije koffiebranderij, werd dan in looppas ontvlucht: door het Schalde-roi, dwars over de Grotestraat kwamen we via de Hof van Gulick op het Oudekerksplein. Daar werd gehandbald, gevoetbald, geboksprongen of verlost. En zoveel zelfdiscipline had de klas, dat ze altijd uit zichzelf op tijd terug was in school. Behalve die ene keer. Toen kwam de hele klas, als door een bismettelijk wonder van ongehoorzaamheid, in zijn totaliteit om tien minuten over elf in looppas terug: benieuwd hoe onze meester deze verregaande grensoverschrijding zou pareren. Nu, dat deed onze meester heel aardig. Hij onderbrak zijn bezigheid voor een handgebaar: dat we ons vóór de klas konden opstellen. En dat deden we dan maar, een beetje verlegen en lacherig en hijgend. Toen we opgesteld stonden klonk het commando: hoofden rechts! En met zijn bloedeigen rechterhand gaf hij elk van ons een kletsende klap op de linkerwang, rustig langs de rij schrijdende. Toen kwam het bevel: hoofden links! en opnieuw volgde een stijlvol ceremonieel, nu met de linkerhand op onze rechterwangen. Jongens en meisjes door elkaar, allemaal gelijk, allemaal in overtreding. Tenslotte: ingerukt mars! En er viel geen woord over, goed noch kwaad.

—o—

Onze meester had zijn eigen opvattingen over individueel onderwijs. Of hij nu aan Ligthart had geroken, aan Pestalozzi of aan Montessori — het zal wel niet bekend worden. Maar er heerste een grote vrijheid in zijn klassen. Behalve voor onze liefhebberij mochten we vrij door het lokaal lopen, weggaan, met elkaar spreken, elkaar helpen. Het gevolg was dat ieder in zijn eigen tempo zijn talenten kon ontplooiën; dat ieder leerde waar hulp gebracht en waar hulp gehaald moest worden, dat de kopstukken vanzelf naar voren kwamen, en dat de klas leerde alle problemen gezamenlijk op te lossen.

Op een dag waren er, naast de twee schoolborden, twee extra borden aangebracht. Enkele leerlingen konden hun rekenwerk of taalkundige ontleding in het publiek maken. De proef viel goed uit: al gauw waren er zes borden, tien, twaalf, veertien schoolborden, alle wanden vol. Ieder leerde in het publiek te werken. Ieder kon zijn eigen tempo ontwikkelen, zijn eigen rekenboekjes doorwerken. Was een bord vol, dan bleek het meteen al te zijn gecontroleerd. Was een rekenboekje uit, dan was er wel een volgend boekje, en een boekje handelsvraagstukken, algebrasommen, meetkundige opgaven en constructies. Je leerde de bordpasser met gepaste eerbied hanteren. De leerlingen, die bij

onze meester hun tijd gebruikten, konden tot de derde klas van de middelbare school geen nieuws op het punt van algebra of vlakke meetkunde opsteken. Zij kwamen „vóór en dóór”: de andere leerlingen vóór — en dóór hun examens.

Elk moeilijk probleem werd aan de lesse-naar van onze veldheer behandeld. De belangstellenden zochten samen met onze meester naar de oplossing. Want onze meester pretenderde niet alles te weten; maar hij vond, dat we wel alles samen konden oplossen. Als een voorwerker hield hij de leiding, gloeiend van trots, wanneer een van ons hem vóór was met de oplossing; even trots, wanneer hij een onmogelijk probleem in de avonduren had opgelost. Zo bijvoorbeeld van een wandelaar, een fietser en een automobilist, die de weg tussen A en B gebruikten, natuurlijk niet tegelijk van huis gegaan maar in verschillende richtingen, dat wel. Vraag: waar en hoe laat haalden ze elkaar in of kwamen ze elkaar tegen? Maar onze meester vond de oplossing, thuis. En wij hoefden niet meer.

En dan kwam onze meester tot een trouwdag. Ja waarlijk. De hele klas mocht naar de kerk, om de bruid te bekijken en massaal getuige te zijn van het feit, dat onze voorwerker zich in de echtelijke staat begaf. „Overmits den gehuwden...” zo begon de dominee het formulier. Jawel, allerhande tegenspoed te wachten staat en zo voort. De eerste tegenspoed was, dat de organist niet verschenen was. Maar een van de leerlingen loste dit probleem op: die viel desgevraagd voor de organist in, wist het orgel op gang te krijgen, en zo heeft de gemeente het einde gehaald.

Want onze meester bracht ons liefde bij voor het nederlandse lied. En liefde voor de psalmen. Alle Valerius-liederen (zo'n tachtig stuks) hebben wij bij hem geleerd. Alle psalmen werden op de rij af gezongen: de morgen begon met 10 minuten psalmzang, in hoog tempo. Wat hij van Jan Ligthart heeft geleerd moet hij weten — maar van Luther wist hij: een schoolmeester, die niet kan zingen, die wil ik niet aankijken. Hebt u ook op school alle coupletten van het Wilhelmus geleerd? Tussen haakjes: hebt u ook op school de vele honderden spreekwoorden en gezegden geleerd, die aan de Bijbel zijn ontleend? Zo leert u uw taal kennen, weet u.

—o—

En nu denkt u, het hele vers van Frans Jozef de Cort te hebben gehad. Maar het laatste couplet hebt u nog tegoed. Ook dit was onze meester op het lijf geschreven: „Onze meester zegt ons: lieve maten, zegt hij, eenmaal zult ge, zegt hij, mij verlaten, zegt hij; aan u denkend, zegt hij, zegge ik dan, zegt hij: Heere, ik maakte er, zegt hij, mensen van”.

Ja, dat maakte hij van zijn knapen, zijn kinderen, zijn maten en zijn vrienden. Hij maakte er mensen van. Daardoor bleef hij zelf mens. Mens Gods, tot alle goed werk bekwaamelijk toegerust en bewaard voor idolen en idealismen. Toen ik jaren later nog eens van hem hoorde, was dat met een frons van afkeuring: hij had niet mee willen werken aan een vrijgemaakte lagere school! Hoe bestaat het: onze meester en dan zo weinig kerkelijk besef? Had hij niet zo veel vrouwen in zijn mensen? Was zijn blik te breed voor broeikascultuur? Of is hij aan het bestuur, aan zijn collega's en zijn leerlingen trouw gebleven? Dan was hij ook hierin onze meester.

Voorlopig afscheid

De redactie van het Calvinistisch Jongelingsblad is „gezuiverd”. Hoe een van de weggezuiverden daarover zelf schrijft kunt u lezen in het volgende artikel.

Elders in dit nummer kunnen jullie lezen, dat het bondsbestuur op 18 april jl. aan mijn

werkzaamheden als redactie-secretaris een einde heeft gemaakt.

Ik stel het op prijs, dat mij nog de gelegenheid wordt geboden enige toelichting te geven op wat daaraan is vooraf gegaan en afscheid te nemen.

Het zal de meelevende lezers niet zijn ontgaan, dat de leden van de oude redactie niet gelijk dachten over de ontwikkeling in ons kerkelijk leven.

Reeds geruime tijd was dat zo, maar het leverde voor het werk geen onoverkomelijk bezwaar op. De wijze, waarop in 1967 de „Open Brief” werd besproken in ons blad, had bijv. niet in alles mijn instemming, maar er was nog discussie mogelijk. Zelfs het besluit van 26 oktober 1968, waartegen ik ernstige bezwaren had, was geen obstakel, zolang het niet tot de feitelijke uitvoering ervan — de wering en royerering van verenigingen — was gekomen.

De ontwikkeling ging inmiddels voort, vele kerken werden gescheurd of buiten het kerkverband gezet.

Naar mijn overtuiging is dit een ontwikkeling, die niet goed is.

Tegen het Contactsleuteltje, opgenomen in het nummer van 4 april 1969, had ik zeer ernstige bezwaren.

Het bezwaar was natuurlijk niet, dat Huug Postma opwekte om voor de synode te bidden. Wie zou dat niet doen in deze dagen? Ook niet, dat gesteld werd, dat „te Hoogeven” geweldig ingrijpende beslissingen genomen dienen te worden”, dat zal niemand ontkennen.

Inderdaad gaat 't over Schriftgezag, belijdenis en k.o. Mijn bezwaar is evenwel, dat Huug er in feite van uitgaat, dat bij de een de genoemde zaken in veilige handen zijn en bij de ander (zeg maar: Telder, Open-Briefschrijvers, Jan Veenhof) niet.

Zijn deze broeders dan verleidende dwaalleraars? En is degene, die hen aanvaardt, op weg naar de valse oecumene? Heeft de breuk, het schisma onder ons recht van bestaan? Wie Huug Postma met instemming leest, zal zeggen: jazeker, Telder en die anderen moeten herroepen, hun handtekening terugnemen, zich conformeren en anders de breuk. Doen we 't anders, dan zijn we geen Geref. kerken meer.

Is dat wel zo? Deze broeders worden immers niet uitgesloten door Christus — dat heeft tenminste nog niemand durven beweren — en zijn dus te aanvaarden.

Laten we toch wel onderscheiden. Het is mogelijk, dat er tussen kinderen in een gezin verschil van mening ontstaat over de vraag, wat vader in een bepaald geval precies bedoeld heeft. Dat is toch geen reden om bij meerderheid van stemmen sommige kinderen het huis uit te jagen, zolang 't allen er om gaat, vaders bedoeling te verstaan. Een heel ander geval zou 't worden, wanneer men eigen wegen wil gaan en vaders woorden minacht, zoals we helaas allerwege om ons heen zien en wat ook binnen de kerk kan voorkomen.

Ja maar, zal iemand zeggen: de afval van het geloof begint toch vaak met een kleine afwijking. Dat kan en laat ieder voor zichzelf daar maar op toezien! En als we een ander zien dwalen, hem met de Schrift terechtwijzen. Maar iemand terechtwijzen en waarschuwen, is iets anders dan hem veroordelen en de gemeenschap met hem verbreken. In onze ijver om de akker te zuiveren — lettend alleen op zaken en niet ziende op personen! — moeten we toch niet met het onkruid de tarwe uittrekken?

Als er bedenkingen zijn tegen wat sommigen onder ons hebben geschreven, is de vraag dus: van welke aard zijn de bedenkingen en zijn de uitlatingen eventueel te verdragen zonder dat we terecht komen op het hellend vlak van het relativisme? Er kan immers tolerantie zijn in de kerk, met behoud van de enigheid der leer. Zie maar Rom. 14 : 4 en 10. Je zou zeggen: 't was voor Paulus een klein kunstje geweest door een apostolische uitspraak een eind te maken aan de onenigheid. Maar hij vraagt wat anders van de kerkmensen: elkaar te aanvaarden gelijk Christus hen aanvaard heeft, Rom. 15 : 7. Vanwege de broederschap-in-Christus. En niet een synodebesluit of de k.o. heeft toch het laatste woord onder ons, maar het woord van Christus?

Zo zagen de reformatoren het ook. 'k Zou

wel willen, dat ieder die graag Geref. wil blijven eens onderzocht hoe Calvijn over de kerk spreekt in de Institutie, boek IV, hoofdstuk 1, 12-19.

Vandaag dreigen we terecht te komen in het stadium, dat goede zaken als de band aan de belijdenis en de k.o. tegen hun bedoeling in worden gehanteerd om zich van de broeders — en hun gezin — te ontdoen. Maar de Schrift kent slechts één geoorloofde breuk: de uiteindelijke scheiding tussen hen, die de Here toebehoren en hen, die zich van Hem afwenden.

In dit stadium méé-suggereren, dat de scheuring recht van bestaan heeft — en dat doet het stukje van Huug Postma — is m.i. tegen de Schrift. Het schisma ligt, daar zit een demonische macht achter, die de broeders uit elkaar jaagt. Goede leiding in deze is: niet meedoen met verdrukking, aanvaarden wie door Christus aanvaard worden (al zou ik 't niet met ze eens zijn) en als er bedenkingen zouden zijn, met hen in de broederschap der kerk doorspreken. Juist indien de broeders naar onze mening dreigen uit te glijden, moeten we ze vasthouden.

De hoofdredacteur en zijn medestanders in de oude redactie waren tegenover de ernstige bezwaren van mening, dat het Contact-sleuteltje beslist moest worden opgenomen. Duidelijkheid was nu noodzakelijk, ook al waren de kerkelijke beslissingen nog in revisie. De simpelste mogelijkheid, die toen nog overbleef, was te doen blijken wie wel de verantwoordelijkheid voor de plaatsing droegen en wie niet. Het zij toegegeven: een zeer ongebruikelijke situatie, die nog niet eerder was voorgekomen. Normaal moet een redactie in haar geheel ook verantwoordelijk kunnen zijn voor wat wordt opgenomen. Maar een andere, eerlijke oplossing was er in de gegeven situatie niet.

Het bondsbestuur heeft door zijn beslissing in feite de door mij voorgestane leiding — het schisma ligt — gediskwalificeerd als leiding, die niet in overeenstemming was met de artikelen 4a en c van het huishoudelijk reglement („het bevorderen van de eenheid in wezen en doel der Geref. J.V.” en „het uitgeven van een orgaan, gewijd aan de belangen der Geref. J.V.”).

Rest mij tenslotte van jullie allen afscheid te nemen. Aan het werk voor de J.V.'s bewaar ik, ondanks het abrupte einde, de beste herinneringen: het is mooi werk, er zijn fijne vriendschappen ontstaan, het heeft wat voor mij betekend. Ik kan jullie slechts aanraden: laat het Schriftonderzoek doorgaan, werk er aan met al je kracht, in afhankelijkheid van Hem die saamvergaarde. Maar doe niet mee aan verdrukking. Dan zal blijken, dat er véél meer is dat ons bindt dan ons scheidt. Daarom zet ik er boven: voorlopig afscheid.

De kerkgeschiedenis wordt immers uiteindelijk niet gemaakt door mensen of kerkelijke vergaderingen, maar door de Here Christus die de Zijnen bijeenbrengt.

Met hartelijke groet,

L. F. Vanderbos

KERKNIEUWS

Beroepen: te Blija (Fr.), Marum-Kornhorn, Musselkanaal-Valthermond en Niezijl-Kommerzyl: kand. M. H. Sliggers te Haarlem.

Aangenomen: naar Berkum: ds. F. Mul te Hoogkerk.

Bedankt: voor Capelle a/d IJssel: ds. J. Strating te Hattem.

Vlaardingen. Naar wij vernemen heeft een aantal gemeenteleden te Vlaardingen, onder leiding van 2 ouderlingen en 1 diaken besloten afzonderlijke Woorddiensten te houden, daar zij zich niet konden verenigen met het beleid van de kerkeraad.

Wolfheze. Ook in de gemeente te Wolfheze kwam het tot een breuk. Een ouderling riep de gemeente op afzonderlijk te gaan vergaderen, nadat de kerkeraad het besluit van de classis Arnhem, betreffende het niet ontvangen van de kerkeraad te Ede (praeses ds. G. Roukema), niet

ratificeerde en deze predikant voor liet gaan in de diensten des Woords.

Een brief. Volgens het Friesch Dagblad heeft een aantal vrijgemaakt gereformeerden een boodschap gezonden aan de van de G.S. weggezonden Noord-Hollandse kerken. Het blad schreef het volgende:

Leden van vrijgemaakt Geref. Kerken in Buitenpost, Drachten, Haulerwijk, Heerenveen, Huizum, Sneek, Surhuisterveen en Ureterp hebben aan „onze broederschap in de Here Jezus Christus, weggezonden door de synode van onze kerken, samengekomen te Hoogeveen”, een boodschap gestuurd, waarin wordt gezegd: „Wij hebben met verbijstering en christelijke droefheid kennis genomen van de laatste besluiten van de gereformeerde synode, waardoor opnieuw binnen 25 jaar een scheur wordt getrokken door de Geref. Kerken in Nederland”.

Zij schrijven verder „Wij willen u in uw verslagenheid troosten en bemoedigen met het Woord van God uit Phil. 4 vers 6 en 7: De Here is nabij. Weest in geen ding bezorgd, maar laten uw wensen bij alles door gebed en smeking met dankzegging bekend worden bij God. Wij roepen u ter wille van de liefde Gods, in het offer van Zijn Zoon, onze Here Jezus Christus, op, deze kerken niet los te laten, maar voor hen te bidden, opdat de geslagen breuk, als God het wil, hersteld worde”.

OUDDORP (Z.-H.) Op zondag 25 mei a.s. (Pinksteren) wordt door de kerk van Middelharnis te Ouddorp een dienst gehouden, 'smorgens om 8.30 uur in de kantine v. d. Speeltuin „De Flipjes” a.s., Oosterweg.

Zij, die over een vervoermiddel beschikken, kunnen ook de namiddagdienst meemaken, die ditmaal gehouden wordt om 17.30 uur in de hal v. d. Geref. Lagere School, Kon. Julianaweg 59 te Middelharnis.

Maandag 19 mei 1969, mochten wij dankbaar gedenken, dat de Here onze pleegouders

D. SELDERS

en

L. SELDERS-MEYER

25 jaar geleden in het huwelijk heeft verbonden.

Wij zijn hen veel dank verschuldigd, voor alles wat zij voor ons als een Vader en een Moeder vele jaren hebben gedaan.

Wij bidden hen 's Heren zegen toe.

Fokke—Miny Mulder
Remmelt—Mieke Mastebroek
Bieuwe—Ineke Mulder
Frouk—Lenze Bouwers
Willy—Jaap Snoeyer
Willie—Herman Bakker
Renny Blaauw—Henk Jonker (Verl.)
Miep Kruizinga
Anneke—Paul Koning

Enschede, 23 mei 1969.

Zalig de doden, die in den Here sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, dat zij rusten van hun moeiten, want hun werken volgen hen na.

Zeer plotseling liet de Here tot Zijn rust ingaan mijn zeer geliefde man, onze lieve vader en grootvader

RENZE HUIZENGA

hij werd 68 jaar.

J. Huizenga-van der Spek
Kinderen en kleinkinderen

Rijswijk (Z.-H.), 19 mei 1969
Eiklaan 7

Beslist geen bezoek.
Beslist geen bloemen.

De begrafenis is vastgesteld op vrijdag 23 mei te 15.00 uur op de Alg. Begraafplaats aan de Sir Winston Churchill-laan te Rijswijk (Z.-H.). Gelegenheid tot condoleren na de begrafenis in de aula.

Maandagmiddag 19 mei heeft de HERE onverwacht uit ons midden tot Zich genomen Zijn kind, onze broeder

R. HUIZENGA

Die hem kenden weten, dat hij te allen tijde overvloedig was in het werk des Heren.

Die arbeid, door hem verricht in den Here zal volgens de Schrift niet vergeefs zijn. I Kor. 15 : 58. Ook wij gedenken zijn ambtelijke arbeid in de gemeente, zijn zorg voor de broederschap in Spanje en de vele verdrukte kinderen Gods in de wereld.

Namens de Kerkeraad van
Rijswijk (Z.-H.) en Den Haag-Zd.,
A. J. Moggré, praeses
D. F. Romeijn, scriba.

VROUWENPOLDER,

oproep onderwijzer voor de Lagere School, was geplaatst zonder medeweten van de Bestuursleden L. A. de Rijke en L. Geerse.

Kontaktavond

D.V. VRIJDAG 30 MEI A.S. IN ZAAL HOMAN
(bij station) te Hoogeveen.

Spreker: Ds. G. Janssen,
Geref. Pred. te Amsterdam-W.

Onderwerp: „De poort gesloten”.

Aanvang: 's avonds 8 uur,
Allen van harte welkom.

Comité

Openbare Vergadering

op **DONDERDAG 29 MEI** a.s. in „de Schalm”,
Oosterhoutstraat 3a (v.h. N.H. Kapel) te Assen.

Aanvang: 's avonds 8 uur.

Spreker: Ds. G. Janssen,
Geref. Pred. te Amsterdam-W.

Onderwerp: „Trouw blijven”.

Er zal ruime gelegenheid zijn voor discussie.

Ook de broeders en zusters uit de wijde omgeving van Assen zijn hartelijk welkom.

Jaarvergadering Vereniging „S.O.S.”

D.V. 31 mei 1969, aanvang 10.00 uur in het Paviljoen van het Berghotel te AMERSFOORT, Utrechtseweg 180.

Een ieder, die meeleeft met het Zendingswerk op OOST-SOEMBA, is van harte welkom op deze vergadering!!

AGENDA:

Jaarverslagen, rapporten Commissies, bestuursverkiezing — lunchpauze — Toespraak br. Godschalk: „Gaat dan heen...” — Vertoning Dia's Soemba met toelichting van br. Raimond.

TE HUUR

Prachtig landelijk gelegen bungalow

van 28-6 tot 12-7.
6 personen.

Nette bewoning vereist. Prijs f 145,— per week.
Brieven onder no. 23569 bureau van dit blad.